

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Супрункової Ірини Валерійовни на тему:
«Державна політика в сфері детінізації національної економіки як
структурної складової державної безпеки»,
що подана до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління за спеціальністю
25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони
громадського порядку

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Для сталого розвитку економіки України та входження її до світового співтовариства суттєвою перешкодою є поширення тіньової економіки. Остання негативно впливає на всі економічні процеси, а саме приє скороченню в структурі бюджету податкових надходжень за рахунок розвитку та вдосконалення різних схем ухилення від сплати податків, що призводить до ускладнення виконання фінансових зобов'язань державою, до зниження рівня фінансової безпеки; зростає корупція в органах державної влади; підвищується рівень криміналізації суспільства через збільшення кількості економічних злочинів; знижуються конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість держави; поширюється відтік вітчизняного капіталу за кордон тощо. З огляду на вищезазначене тіньова економіка є однією з істотних загроз державній безпеці держави в економічній сфері. Масштаби тіньової економіки досягли критичного рівня, тому актуальним є пошук напрямів мінімізації тіньової економіки в контексті державного управління як важливих передумов зростання державної безпеки країни. Вищевказане підтверджує актуальність теми дисертаційної роботи Супрункової Ірини Валерійовни «Державна політика в сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки», а власне дослідження, проведене здобувачем робить надзвичайно своєчасним.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Отримані, обґрунтовані та представлені в дисертації наукові положення, висновки і практичні рекомендації є логічними і послідовними. Їх обґрунтованість базується на аналізі вітчизняних нормативно-правових документів, вітчизняних і зарубіжних досліджень, статистичних та фінансових даних.

Тема дисертаційної роботи є актуальною, що підтверджується зв'язком з науково-дослідною роботою за темами Державного університету “Житомирська політехніка” (раніше Житомирського державного технологічного університету), а саме: “Забезпечення економічної безпеки територіальних виробничих комплексів” (номер державної реєстрації 0120U103443); “Політика щодо біженців та внутрішньо переміщених осіб при загрозах національній безпеці та постконфліктному стані економіки” (номер державної реєстрації 0117U006473). В їх межах автором розроблено комплексний підхід до оцінки ефективності державної політики в сфері детінізації національної економіки.

Основні положення й висновки дисертаційної роботи Супронової Ірини Валерійовни відповідають чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук.

На досягнення мети дисертаційної роботи автором було сформовано та послідовно виконано сукупність взаємопов'язаних завдань.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації базуються на теоретико-методологічних засадах науки державного управління, узагальненні проведених досліджень сучасних вчених, використанні комплексу наукових методів; останні є теоретично та практично обґрунтованими, що, у тому числі, підкріплено значною кількістю наукових праць дослідників з різних галузей опрацьованих здобувачем. У цілому наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково

обґрунтованими та аргументованими. Усі наведені в дисертаційній роботі таблиці та рисунки змістовні, мають пояснення та обґрунтування.

Наукове значення дисертації, достовірність і новизна наукових положень підтверджуються теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, апробацією його результатів. До найбільш вагомих положень наукової новизни дослідження слід віднести наступні:

- розбудовані методологічні положення формування та реалізації державної політики в сфері детінізації національної економіки, що передбачають: 1) ідентифікацію вихідних положень державної політики в досліджуваній сфері (мета; завдання; об'єкт; предмет; принципи); 2) визначено напрями впливу на складові державної безпеки держави (біологічна, геополітична, соціальна, економічна, воєнна); 3) ідентифіковані наслідки тіньової економіки для державної безпеки; 4. Ідентифіковані ключові інструменти та методи державної політики в сфері детінізації національної економіки;

- розвинуту методологію оцінювання взаємозв'язку рівня тінізації економіки та ключових детермінантів тінізації економіки (функціонування податкової системи в країні; якість державного регулювання, корупція; функціонування фінансової системи, офшоризація; інвестиційна привабливість країни; економічний розвиток та сприяння бізнесу) шляхом розробки регресійної моделі на прикладі 92 країн світу, яка складається з залежної змінної (рівня тіньової економіки) та п'яти незалежних змінних (Валового внутрішнього продукту, Індексу економічної свободи, Індексу сприйняття корупції, Індексу легкості ведення бізнесу, Індексу фінансової таємниці). Критичний аналіз розроблених моделей показав найбільшу доцільність використання моделі взаємозв'язку рівня тінізації економіки, ВВП та рівня корупції, яка пройшла тестування на адекватність вибіркоким даним та відсутність високочорельованих незалежних змінних, отримане регресійне рівняння може використовуватися з ймовірністю 63,7 % для прогнозування інтегрального показника рівня тінізації;

- удосконалені інституційні підходи до державної контрольно-господарської діяльності як інструменту реалізації заходів з детінізації національної економіки шляхом генерування інституціональна моделі такої діяльності, що являє собою сукупність заявлених базових змістовно синтезованих формально-функціональних положень інститутів контрольно-господарської діяльності в сфері тіньової економіки (предмет, об'єкти, суб'єкти, функції, завдання, форми, норми), що органічно поєднані метою останньої. Реалізація на практики цієї моделі сприятиме підвищення результативності та ефективності реалізації контрольної функції державного управління в сфері детінізації національної економіки, отже і підвищення рівня державної безпеки;

–розвинутий методологічний інструментарій державного управління детінізацією економіки України в фокусній увазі бюджетної безпеки завдяки: доповненню сукупності індикативних показників бюджетної безпеки показником рівня тіньових втрат Державного та місцевих бюджетів; сформованим значенням: індикатору рівня бюджетної безпеки показником рівня тіньових втрат Державного та місцевих бюджетів для нормування, а також значення індикатору рівня бюджетної безпеки показником рівня тіньових втрат Державного та місцевих бюджетів для нормування, а також ваговим коефіцієнтам для розрахунку субіндексів бюджетної безпеки;

– розвинуті теоретичні положення державної політики детінізації економіки, що ґрунтуються на розробці класифікаційної моделі методів оцінки рівня тінізації економіки, яка враховує різні групи методів (метод використання специфічних індикаторів (прямі та непрямі методи); метод оцінки детермінантів; структурні методи; експертні методи; змішані методи). Обґрунтовано, що об'єктивна оцінка масштабів тіньової економіки в сучасних умовах можлива при комплексному використанні різних груп методів з наступним співставленням отриманих результатів;

– удосконалену методологію оцінювання рівня тінізації національної економіки з урахуванням статистичних показників, експертної оцінки та

методу соціологічних опитувань, що характеризують параметри тінізації економіки в Україні, в частині вдосконалення методики оцінки тіньової економіки і внесення змін до «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня тіньової економіки»; розробки блок-системи загроз державній безпеці, обумовлених тінізацією економіки, та узгодження запропонованої методики оцінки з безпековими індикаторами економічної безпеки України; розробки організаційного підходу до оцінки тіньової економіки як загрози державній безпеці України, що сприяє впровадженню комплексу заходів політики детінізації, які оптимізують обсяги та структуру тіньової економіки;

– розвинуті теоретичні положення державного управлінням детінізацією національної економіки в контексті впливу останньої на бюджетну безпеку через: формування відправних положень останньої в межах державної безпеки; визначення сфери впливу тіньової економіки на бюджетну безпеку в контексті об'єктних елементів бюджетної безпеки за видами тіньової економіки в розрізі сфери прямого та опосередкованого впливу, зокрема щодо: неформального та прихованого сегментів економіки – здійснення прямого впливу на доходи Державного і місцевого бюджетів та опосередкованого на видатки, кредитування та фінансування Державного та місцевих бюджетів; квазіекономічний та підпільний/кримінальний сегментів економіки – здійснення прямого впливу на доходи і видатки Державного і місцевого бюджетів та опосередкованого на кредитування та фінансування Державного та місцевих бюджетів;

- розвинутий тезаурус функціонального та інституційного векторів державного управління процесами детінізації національної економіки через формування понять: “державна контрольно-господарської діяльності як елемент державного механізму детінізації економіки” під якою пропонується розуміти сукупність своєрідних регуляторних, контрольних, пошукових та інших форм заходів фактичного або потенційного впливу на її предмет та об'єкт з боку суб'єктів такої діяльності задля упередження та виявлення господарських злочинів в межах тіньової економіки з метою їх

запобігання та припинення на досягнення та підтримання відповідного рівня державної безпеки; “інституалізація державної контрольно-господарської діяльності в сфері детінізації національної економіки” як сукупності процедурних положень з виявлення та визначення державних інститутів, що реалізують контрольну функцію щодо господарської діяльності в процесі та з метою детінізації економіки, з послідовною ідентифікацією та узагальненням фундаментальних положень такої їх діяльності (мети, об’єкту, предмету, принципів, функцій, завдань, форм, норм) на подальший її інституціональний розвиток; а також інші положення;

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Авторський доробок представлений в дисертаційній роботі повноцінно представлений в таких публікаціях: 6 монографій (в тому числі 1 – одноосібна); 5 статей у зарубіжних виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних; 19 статей у вітчизняних фахових виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних; 10 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Наукові результати, висновки і рекомендації дослідження є особистим досягненням здобувачки; авторський внесок здобувачки в спільну наукову роботу зазначено у переліку опублікованих праць за темою дисертації.

Оцінка оформлення дисертації

Дисертація та автореферат оформленні згідно існуючим вимогам. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. Порівняльний аналіз змісту автореферату та дисертації підтверджує ідентичність структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами. Оформлення дисертації та її автореферату проведено згідно чинних вимог Міністерства освіти і науки України.

Практичне значення дисертаційної роботи

Значну кількість концептуальних положень роботи доведено до рівня практичних пропозицій. Довідки щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджують теоретичну значущість та практичне значення дисертації. Зокрема, пропозиції, що відображені в дисертації, використані в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування:

- Головним управлінням статистики Житомирської області (довідка № 06/04-028, від 02.06.2021 р.);
- Головним управлінням ДПС у Київській області Державної податкової служби України (довідка №2813/06-1, від 15.06.2021 р.);
- Житомирською обласною прокуратурою (довідка № 09/1-2511вих-21) від 10.08.2021 р.);
- Управлінням північного офісу Держаудитслужби в Житомирській області (довідка № 06-08-30/2213 від 07.08.2021 р.);
- Департаментом охорони здоров'я Житомирської обласної державної адміністрації (довідка № 3582/06-1 від 14.07.2021 р.);
- Баранівською міською радою (довідка № 02-12/769 від 23.07.2021 р.);
- Державним університетом “Житомирська політехніка” (довідка № 44-01.00/1878, від 13.07.2021 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційна робота Супрунової І.В. як і будь-яке наукове дослідження, містить у собі дискусійні положення, які, не знижуючи цінність власне дослідження, потребують більш детального опрацювання та пояснення, зокрема:

1. В пункті 1.1 автор припускається помилки, вказуючи, що “сьогодні не існує стійких наукових стереотипів щодо визначення тіньової економіки як структурної складової державної безпеки, тому необхідним є фундаментальне обґрунтування даного феномену в системі державного

управління”. Вочевидь, тіньова економіка не є структурною складовою державної безпеки, а виступає її об’єктом.

2. Наведене авторське визначення тіньової економіки як соціально-економічного явища, яке становить загрозу державній безпеці країни, створюючи такий стан економіки та інститутів влади, за якого не може бути забезпечений гарантований захист національних інтересів, ігнорує позитивні аспекти тіньової економіки, що далі наводить автор за текстом.

3. Сформована та формалізована у вигляді рисунку автором класифікаційна модель тіньової економіки передбачає певну сукупність суб’єктів, до яких автор відніс правоохоронні органи, центральні органи виконавчої влади, контролюючі органи, банківську систему та інші суб’єкти. Виокремлення суб’єктного сегменту у такій сукупності вбачається на цьому етапі дисертаційної роботи передчасним і потребує умотивування.

4. В пункті 2.1 автор звертається до складових методології державної політики в сфері детінізації національної економіки, втім, на початку однойменного пункту власне жодним чином не пояснює свої бачення складу методології державної політики в сфері детінізації національної економіки.

5. В сформованому комплексному механізмі детінізації ринку праці в Україні визначено інституційний, соціальний, політичний, фінансовий, інформаційно-аналітичний та економічний сегменти. Вочевидь, фінансовий є складовим економічного, а тому незрозумілим є його виокремлення.

У той же час, слід відзначити, що вказані зауваження не знижують загальної наукової та практичної цінності роботи і не впливають на позитивну оцінку дисертації здобувача.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Супрункової Ірини Валерійовнина тему: «Державна політика в сфері детінізації національної економіки як

структурної складової державної безпеки» відповідає вимогам пунктів 9-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 із відповідними змінами, а саме: є завершеною самостійною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі науки державного управління, що розв'язують конкретні наукову проблему, а її автор – Супрунова Ірина Валерійовна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

Офіційний опонент:

**Начальник кафедри оперативного мистецтва оперативного факультету
Національної академії Національної гвардії України
доктор наук з державного управління, доцент**

Олександр БОНДАРЕНКО

Підпис Бондаренка О.Г. засвідчую

